

20 ՓԱՐԱ

ՀԱՄԱԿԱՄ ՈՐ ԵՆ ԻՅԵ ԳՈՐԾԻՒՆ ԳԼՏԻ ԵՆ ՈՐԱՆԻ

ԱՐԵՎԵԼԿԱՆ ՕՐԱԿՐԻ

Գաղաթիւ, Կ. Պոլիս

درعلايه غلطه آردواك غزى سى اداره سته

Direction du journal AREVELK
Galata, CONSTANTINOPLE

Հայաստանի և Ազգային

20 ՓԱՐԱ

ԲԱՐԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Կ. Պոլիս Կամար Տարեկան Գործարարական	150
Վ. Երևան	75
Ե. Երևան	40
Օսար Երևան	56
Վ. Երևան	28
Ընդհանուր Գրքեր Գրքեր Գրքեր Գրքեր	2
Գրքեր Գրքեր Գրքեր Գրքեր	50

Նմանադրեալն ուղարկու ճամփ կամ այլ գրութիւն
էս չի տար:

Les annonces sont reçues
AUX BUREAUX DU JOURNAL

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՅՈՒՆ. 24/5 ՓԵՏՐ. 1892

ՔՐՈՂԱՔՐԱԿԱՆ

ԿՐՈՂԱՔՐԱԿԱՆ Ի ՌԵՐԲԱՐ

Թուս ճարտարագէտ զօրաց բարձր-
աստիճան սպայներէն գնապատ ԿՐՈՂ-
ԱՐԻՆ, որ ի հարաւային Ռուսիա զըր-
կուած էր Զարին կորսն լիազօր Իշխա-
նութեամբ Կրոնային Երկաթուղեաց
միջոցաւ արմատեաց փոխադրուին սով-
եալ զաւատներու, անգեալ չարթուն
յանակարաւ ի փեթերայուրի ետ կան-
չուեցաւ: Կերեի թէ գնապատն հա-
րաւային նահանգները գացեր է ճար-
տապէս զինուորական կորովայն գոր-
ծունէութեամբ մը, եւ գործին օր-
ըն օր յետաձգող կառավարական
պաշտօնէն եւ երկաթուղայ սնո-
ւելուութեանց դիւրաց չափ զգու-
րացուցեր է, որով կարգ մը թշնամի-
ներ վատակեր է, և անոնց թելադար-
նաց վրայ, եւ կանչուած է համար-
տարու: Որովհետեւ Գնր. ԿՐՈՂԱՐԻՆ
փորձաւոր է կարող սպայ մ'է, և մա-
նաւաւ երկաթուղեաց վարչութեան
գործերուն քաջակամ է, և կը կար-
ծուի թէ երկաթուղայ պաշտօնէն ոչ
նաւաւ փորձեալ աշխատութիւնը պատ-
ճառ եղած է այս անյայտութեամբ:

—Պ. Արշակունի երեւի պատ-
կերան Օստայի Սախարանին մէջ
վիճակահանութիւն մը կը բանայ ի
նպատակ սովեալ ժողովուրդը, այս նա-
պակաւ առատաձեւութեամբ իւր գլխով
տանն է վեց զոյգերի պատկերներ:
Ուրի՛ք, քանի որ պատկերահաններու ա-
շխատութեամբ, կը յաւանդուի որ վի-
ճակահանութիւնը կարեւոր գումար մը
արտադրէ:

—Մինչ հարաւային Ռուսիոյ մայրա-
քաղաքին (Մոսկու) բնակիչը մեծա-
առատաբարութեամբ կը նպատակն
սովեալ գաւառներուն, անտես կառ-
նուէին քաղաքին գունդ իսկ գտնուող
խոցանքներն: Գնր. ԿՐՈՂԱՐԻՆ մը
կը տեղեկագրէ թէ Մոսկուի արտաճա-
նաց մէջ 2,676 անձինք, յորց 548
տղայք, բացարձակ թիւ առ և սովորաբար
վիճակի մէջ են: Չմիայն եղանակին մէջ
այսինքններուն օրինակ համար քաղաքա-
յին վարչութիւնը 17,000 բուլլ յառ-
կացուց: Ուստիսովութիւն, որ մեծ
քաղաքացի մէջ թշուառ մարդոց բաշ-
մութիւնն չուզեր տեսնել, յատկա-
րէն այս մարդկանցին չափեր իրենց
տեղերը զրկած էր բռնի, չգիտնալով
թէ որպիսի թշուառութիւն մը գնանք
յՕստան միւրած էր:

ԳԵՐԲԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Իրտային երեսփ. Ժողովն, այն վեր-
ջին նստին մէջ զոր կրթական խնդրոյն
վիճարանութեան զօհեց, բայց նախ և
առաջ լուսերական հոլիւ և Արքուն-

եաց նախկին քարոզիչ Տըթ. ՍԻՐԻՍԻ-
Ի քանխառնութիւնն, որ յանուն իւր
բարեկամաց շնորհակալութիւն յայտ-
նեց կառավարութեան, խնդրելով ճշմա-
րիտ հիման վրայ դնելուն համար, յայ-
տարարելով թէ աստուածապաշտութեան
և անաստուածութեան խնդրին է այս:

20Բ. ԲԱՐԱՐԻՆԻ այս դիտողութեան
վրայ վերադառնալ խօսք առնելով, յայտա-
րարեց թէ լրագիրը ոմանք սխալ հաս-
կոյցը են առնել օրուան նստին մէջ իւր
արտաբանած խօսքերն, կարծելով թէ
արմատականներն և ազգային-ազատա-
կանները պախարակելու համար անաս-
տուած անուաներ է զանոնք: «Սիւս է
նաեւ այն կարծիք թէ կառավարութիւնը
մտադիր է եղեր եկեղեցին գործիք մը
նեղ ելիստութեան ձեռնաց մէջ, կրօնային
կրթութիւնը պարտաւորի զարձանելով
վարժարանաց մէջ: Կառավարութեան
միակ նպատակն է թող չափ որ կրօ-
նային զըջումը մարի ժողովրդեան
մէջ: Եթէ գործաւորն, փոքր արհես-
տարին տղան կրօնային կրթութիւնը
զարգիցնէ մէջ չափանայ, դուրսը բնա-
պիտի չափանայ, զի գործաւորը կամ
փերիքը արհեստաւորը համարն չունի
իւր տղոց կրթութեան հոգ տանելու, և
անա այս ճանաչողութիւնը կառավա-
րութիւնը չէ կարող մտքի վանել:
Վերջապէս, սխալ է այն կարծիք թէ
կառավարութիւնը մտադիր է ազատա-
կան կառավարութեանց վրայ ճնշում
կը դրած ընել: Ընդհանրապէս, անոնք
փորձեն աշխատել զինք և ճշմարիտ
ի գործ զենք մը վրայ, կրթական օրի-
նադրներն անոնց համար լաւ առիթ մ'է
նոր և աւելի լայն հիմանց վրայ իրենց
կառավարութիւնը վերադադրուի: Իսկ
յայտարարութիւնն երկաթուղին է: Իսկ
կրթ. Ազատականը ծրագրին սկզբունքն
ընդունին, կարող են յօդուածոց ման-
րաձեւանութեան մէջ իրենց գաղափար-
ներն չափ մտնել:»

Արմատական Պ. ՌԻՔԻՐԻ քննա-
դատեց նախարարութեան վարժա-
միտ ընթացքը, որ մերթ յաւերթով
մերթ ի ձախակործ կը հանի, որով
մտաց մէջ յուզում յառաջ կը բերուի:
Իսկ ինք և իւր բարեկամը մինչեւ վերջին
յաւաճ պիտի մնան իրենց բացած
պայքարն:

Առ 20Բ. ԲԱՐԱՐԻՆԻ պատաս-
խանք թէ կառավարութիւնը չափ լա-
ւանք մերթ մէջ կառավարութեան հետ,
մերթ մերթ կառավարութեան մը հետ
բայց: «Կառավարութեան հետ գործը
կրթ. երբ պատահականութիւնը միայն
կան: Ա. Կառավարութեան մը հետ տե-
ղական համաձայնութիւն մը ոչ ոքային
Այս բան Բրուսիոյ մէջ անհրաժեշտ է,
քանի որ կառավարութեան որոշումը
վիճակաւեյն կայտաւ՝ ունին, (մինչ
Պրանային և Անգլիոյ մէջ խորհրդարա-
նէ կայտաւ՝ ունին, ինչպէս խորհրդար-
անական կարգ մը երկիրներու մէջ):
Կարելի է երեւակայել այնպիսի կու-

սակցութիւն մը որ պահանջէ զի կա-
ռավարութիւնը միշտ իրեն հետեւի:
Այսինքն յաւանդութեան մը դէմ կա-
ռավարութիւնն իւր ըզրը ոյժով կը
ըզրորէ: Գ. Կարելի է վերջապէս ե-
րեւակայել կառավարութիւն մը որ իրեն
թող չափ կառավարութեան հետեւողը
լինելու, միշտ և յանձնարին կառավա-
րութեան կամքին հպատակի: Այս-
պիսի դեր մը չեմ համարձակիր վեր-
նետալել Ազգային Ազատականներուն:
Հետեւապէս, կառավարութիւնը, մը
երկրին մէջ, հարկադրեալ է մերթ մէջ
կառավարութեան, մերթ միւսին հետ
գործելու:»

Կրթական օրէնքին վրայ ծագած
վիճարանութեան պատճառաւ, Պեր-
լին քաղաքային խորհուրդը հարկ գա-
սեց յետաձգել անին որոշում թաղա-
յին նոր վարժարանաց կառուցման նը-
կատմամբ 1892-93 տարւոյ միջոցին,
մինչեւ որ վերջնական քուէարկութիւն
մը տեղի ունենայ կառավարական օ-
րինագծին վրայ: Բացառապէս խոր-
հուրդը, որ մեծամասնութեամբ ար-
մատական կառավարութեան կը պատ-
կանի, նոր վիճակահանք ձեռնարկելէ յա-
նձն կ'ուզէ գիտնալ թէ Պերլին բնա-
կաններն ոչ ոքային տրամադրի պիտի
լինին նորակաւմ նախկին վարժարանները
զրկել իրենց տղայքը, թերեւս դառնա-
կալ մը մտադրէ: Պերլին մէջ մա-
նաւաւ, որը կառավարական ծրա-
գրով հաստատուած նախկին վարժարանները
չուզին զրկել զաւանդին, և մասնաւոր
վարժարանները նախագահ համարն:

Պերլին կը հետադուր յունուար
31 թուով. —20Բ. Բարբիլիի վերջին
ճառէն ի վեր, կրթական օրէնքին վի-
ճարանութեան ծագած կացութիւնը
ըզրորելին փոխուեցաւ: զի կառավա-
րութիւնը ցոյց տուաւ թէ կը համ-
համաձայնութեան մը զայ ընդգիւն-
գիր կառավարութեան հետ, կարեւոր
զինքններ ընելով, այնպէս որ օրէնքը
ամենուրեք ընդունուի: Բրուսիոյ նա-
խարարութիւնն երեւի իրենքն ի նիստ
գումարեցաւ կրթական խնդրոյն վրայ:
Փ. ԼԵՐԵՆ Գրեթիսի կառավարական
աշխատիչ հարցադրեալ լաւ մը կը հա-
տարարէ, ծանուցանող թէ յունուար
30 ի վերջին նստին մէջ երկուստեք յոյց
արուած հարցարար արամաթիւնը
յուսալ կուտան թէ կայսեր բարձունքը
պիտի կատարուի ի մասին կրօնակա-
րութիւնը, և զպարտական նոր օ-
րէնքն ամեն կառավարութեանց հա-
տուութեան արժանանալով, ստուար մե-
ծամասնութեամբ պիտի քուէարկուի:

Այլ ևս երկուստեք նախարար ազ-
գային-ազատական Պ. ՄԵՐԵՆԻ հրա-
ժարման խօսք չկայ: Բրուսիոյ մէջ,
նախարարը կառավարութեան մը նախա-
րարը չեն, այլ թաղաւորին նախա-
րարներն են, որ զանոնք կ'անուանեն

և պաշտօնանկ կ'ընեն առանց ի հաշիւ
առնելու անոնց խորհրդարանին առկա
յայտը կամ ձայնը վիճակ մ'ունենալ-
նին: Տագնապը փարատած լինելով,
Պ. ՄԵՐԵՆԻ պիտի չարժանալ իւր պաշ-
տօն, և իւր մտադրած գնահային
կարեւոր բարեփոխումներ պիտի իրա-
գործէ:»

ՅԱՐԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Պրանային բոլոր եպիսկոպոսը գա-
ւարապէս հաւանութիւն յայտնեցին
Պրանային հինգ կարգիւղ արեւելա-
կողմաց ծանօթ յայտարարութեան
համարապատկեան և կաթողիկոսեան
խնդրոյն վրայ: Թէեւ այս յայտարա-
րութիւն ձեռնապէս այն նպատակա-
րութեան հետ հարաւորութիւն կ'ընդ-
նեն և կ'ընեն յոյսարին այստեղեւ
համարապատկեան ձեռնապէս իբրեւ
օրինակ, կառավարութիւնն երկրին,
բայց յայս վայր կաթողիկոս եկեղեցւոյ
դէմ համարապատկեան աննպատ-
ընթացքն է ի դրած զրա՞ծ կարգ մը
հակակրօնական օրէնքներն այնքան
կիստ քննադատուած են այն յայտա-
րարութեան մէջ, որ առաւելագոյն հա-
կապաւորութեան բան մը նկատուած
է, և այս մասը Պրանային եպիսկոպոսը
փութեցած են ստորագրուիլ Այս պատ-
ճառաւ թէեւ զրուցուեցաւ թէ հանրա-
պետական կառավարութիւնը զաւա պի-
տի բանալ հինգ կարգիւղներու դէմ
բայց չափազուցեալ:

—Պրանային երեսփ. Ժողովոյն միակ
եկեղեցական անգամ Մեքեքը եպե-
սկոպոսի տեղ, որ մեռաւ, զինք ընա-
րող Պրեսք քաղաքին կաթողիկոսներ
որդեակն նորէն եպիսկոպոս մ'ընարել,
թէեւ Պրանային կաթողիկոսը գա-
նուեցան որը փաստաւորեցին թէ ե-
պիսկոպոս մը մեռանք քաղաքական
ժողովի մը մէջ ոչ եպիսկոպոսութիւնը
կը բարձրացնէ ոչ ալ կըրեալն արարել
զի զօրացնէ այն քաղաքական մարմնոյն
մէջ: Եպիսկոպոսը երեսփոխան խնդրո-
ւներ պնդեցին ընդհանրական թէ
Պրանային երեսփ. Ժողովը պէտք ունի
որ քալ աստուածաբան մը մերթ ընդ-
ընդ մերթ կրօնագիտութեան և եկեղե-
ցական պատմութեան դասեր տայ ժո-
ղովոյն Հետեւապէս, որոշուեցաւ բնա-
րեկ ներկայացնել զԳերաբարձաւ
տիւրք, փարիզի կաթողիկոս ճամբարա-
նի տնօրէն, որ արդեաւական նշանա-
ւոր երեւոյստանք մը չառաւելն է, և
ընթանալով ազգականներն ունի Պրա-
նային արդեաւական ընտանեաց մէջ, ինքն
այ չափ նըբալան, քաղաքակալ, միւր
մեծամիտ լայն չափ կարող եկեղե-
ցական մ'է: Բայց տեղեկի կաթողիկոս
մը որ կը պնդէ թէ եկեղեցական երե-
սփոխանի պէտք չկայ ինքզինք ընա-
րեկ կառավարել ընդդէմ Գերա-
պաշտաւ տիւրքին:

ԱՆԳԼԱՆԻ ԻՆ ՖԻՆԱՆՍ

Հնդկային Ովկիանոսի այն մեծ կղզ-
ւոյն Մաուրիւսիոյ վրայ, որ Բա-
րեյտայի ճամբով Հնդկաստանն և Ժայ-
րաղոյն Արեւելք զայրող նաւերուն գըր-
խուր կայանն է, Պրանային թիւա-
րութեան իրաւունքն այսօր ամեն Տե-
րութեանց կողմէ լռելիայն կամ պաշ-
տօնապէս ճանչուած է: Անգլիայից և
Ամերիկայից ժամանակ մը կը յուսային
իրենց ձեռք անցունել այս կղզի, և մա-
սամբ յաղագած էին, զի Մաուրիւսիոյ
թագուհին, որ տիրող Մալկալ ցեղին
կը պատկանի, թողով կառավարու-
թիւնը, քրիստոնէութիւնն ընդունած
է և բողոքականութիւն կը դաւանի,
իւր հպատակներէն չափ մը լուսաւոր-
եալ անհերու հետ, Թագուհին համա-
կրէ և Անգլիացիներուն և Ամերիկացի-
ներուն մէջ կը նկատուի զՄաուրիւսիոյ
չէ թողարկել որ Ամերիկայից կրօ-
նական և Անգլիայից քաղաքական
նպատակաւ այստեղեւ ձեռնաձու-
թիւն ընեն այն կղզւոյ մէջ: Անգլի կա-
ռավարութիւնն իւր մասին ուղիղ ըն-
թացք մը բռնած է Պրանային նկատ-
մամբ, թէ Թուանդի և թէ Մաուրի-
կապարի վրայ Պրանային թեւաբու-
թիւնը ճանչնալով, և սպասելով որ
Պրանաւ ևս Անգլիոյ հետ իւր յարա-
բերութեանց մէջ նոյն ներդաստիւն
լայն ոգին ցուցնէ:

Այս օրերու սակայն Մաուրիւսիոյ
վերադին բար քաղաքականութեան եղած
լինել կը թուի ընդ մէջ այս երկուց Տե-
րութեանց:

Մալկալ Թագուհին վերջերս ընդար-
ձակ հորին տուած էր անգլիական ըն-
թանքութեան մը ի շահագործում: Որով-
հետեւ հիմա Պրանային խորհրդարա-
նը նիստ չ'ընէր, երեսփոխան մը գրեց
առ Պ. Ռիւսո թէ Պրանային կառավա-
րութիւնը տեղեկութիւն ունի գործէն:
Պ. Ռիւսո պատասխանեց թէ տեղեկու-
թիւն ունի, և արդէն յայտարարած է
թէ Պրանային խորհրդարանը որ իւր թիւա-
րութեան երեսփոխան երկրի մը մէջ
ընդարձակ հաշիւ տրուին օտար երե-
կութեան մը տանք իւր համաձայ-
նութեան մը: Մալկալ Թագուհին հետեւապէս
իւր ապրանքին տեղը չէ:

ԿՐԹԱԿԱՆ ԻՆ ԻՐԵՐԵՐ

Ազգային լրագրութիւնն և մասնաւոր ան-
ձինք սակայ կը գրեն, և Կառավարութեան
թիւային խնդրոյն մէջ: Դանիէլ ալ Գնի և
Կնի, բայց հուսի ուրեմն յուսանալ
լինէ, և ամէն որ դարձեալ իւր գիտցած
կը շարունակէ:

Մասնաւորական երեսփոխան տարի-
ներէ հետ 20-30 Ռուսիոյ. Խորհուրդն
ունեցած են որոշ մէջ գտնուած են շատ
անգամ բանեցում և ձեռնհաս անձինք եւս:
Միայն թէ Խորհուրդներն իրենց զիտուր
պարտականութեան համարած են չ'ընել ա-

մէն ինչ որ իւր արդիւնք փորձառութեան
ժառանգած էին իրենց նախորդներէն, և ան-
միջապէս խնդրել կրթական նոր Յայ-
տաքեր, Երեւան կանոնադրեր, Հարցա-
րաններ, Հրահանգներ եւն. Եւն որոշ
ամբողջութիւնը կարելի է երկարակաւ ա-
մենէն հակա բարեփոխ բարձրութեան հետ
մրցման նկատել:

Բանի Թագուհին կամ Հոգաբարձու,
քանի՞ Տեսուչ կամ Ռուսացի կըցած է օ-
րուս քաղաք այդ յարաբերութեան ծրագրերն:
Երբ ունեցած ենք միօրինակ, որոշական
և պարտաւորել մի ծրագիր զոր խոցն
մտք գործարարել իրենց բարոյական խնդր-
նկատած լինելէ հաստատուած Հոգաբար-
ձութիւնը և կրթական պաշտօնացի:

Թորոնք մասնաւոր: Հնաւորքի երկը
օր մ'այցելել զաւարաբարձի մի քանի փո-
րաւորներն, ուսումնասիրելէք նոցա ներ-
քին բարոյական վիճակը, և կը համարուի
թէ միեւնոյն ատոմանի նախկին բարե-
փոխ քաղաք տարբեր ծրագրեր ու գա-
տաբար կը գործածեն, ինչ սպասման
քանակեւ կը տիրապիւն անը, որքան
նկատ է դաստիարակ, ինչպէս շատած է
նպատակ և ճնշող յուսանալ:

Եւ սակայն, այս ամէն զգալիութեանց
մէջ էթէ կայ քաղաքական և տնտես մի ճը-
նարութիւն, սա է թէ Ազգի մը միայն
մայրաքաղաքը Թալ. փորձարանաց համար
յանուն ազգ. նախկինութեան ամեն տա-
ր Մէյ Ու ԿէՄ Միւլիոն ԳՐԵ ԵՄ ՍՄՈՒ
Մէ...:

Ինչո՞ւ, այս անպիսի գումարը չ'ընէ կա-
րող արգիւստարարական գործածել: Վստիկ
Որդապէս չ'ընալով թէ ինչ է ուղար-
նիւ, ինչ է որ նախապէս, չ'ընալով թէ
ինչ է ինչպիսիք ու ապագայի պիտի պատ-
րաստել մեր գաւառները, որպէս զի ըստ
այսմ կրթութեան մը տարբ:

Կրնար ցոյց տալ ա պայմաններն որը
ոչ բարեկարգ նորութիւններն են և ոչ ալ
նոցա գործադրութիւնն անկարող:
1. Հարկ է հարաւորաբար մը հիմնել,
և կամ կուրմ ունեցող 4-5 անասունի
կանոնադրապէս ամեն տարի ուղարկել
յնաւոր, որպէս զի Լուսնա-Գնի ուս-
մին, քանիք մեր մէջ էն կարեւոր պահան-
այս է:

2. Հարկ է կարող ուսուցիչները նիւ-
թապէս քաղաքներ, որպէս զի միջոց ունեն
նախ իրենց մասնագիտութեան մէջ զարգա-
նալ:

3. Պարբերաբար վարժապետական փո-
ղովներ գործարար, խորհրդարան միակալա-
րական խնդրոց վրայ, և իրենց փորձառու-
թեան արդիւնքն հարցադրել Ռուսիոյ. Խոր-
հուրդը որպէս զի գործողներ:

4. Մի քանի կերտական Թագուհի մէջ
հիմնել արու. տղայոց համար Արհեստագի-
տական վարժարաններ, յորս անասունին
նաեւ գիտութեանց նախապատրուի:

5. Խորհրդով Ռուսիոյ. Խորհուրդը լա-
կընէ, իւր խնդրոց խնդրելով Ռուսիոյ
ծրագրի մասին խորհուրդ հարցնելով նաեւ
մասնաւոր ուսուցչաց:

6. Խորհրդակցել ծրագրել պէտք է լի-
նի մը ընտանական և նիւթական վիճակին
համապատասխան, նորա ճշդ գործա-
րարութիւնը թէ գաւառներ և թէ մայրաքա-
ղաքն թաղային վարժարանաց անտունն-
րուն մասնակի: Պէտք է լինի գործնական և

